

KABAT (49) *sb m*

Pierwsze a jasne, drugie pochylone.

sg N kabåt (12). ♦ G kabâta (3). ♦ A kabåt (22). ♦ I kabåt(e)m (1). ♦ L kabâcie (6). ♦ pl G kabåtów (1). ♦ A kabâty (3). ♦ L kabâci(e)ch (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Rodzaj obcisłego kaftana spodniego noszonego pod szubę w mieszczańskim ubiorze męskim; iopula BartBydg; colobium, exomis, lineus thorax, pectoralis tunica texta sine manicis, subucula, tegumen pectoris, tunica intima a. interior a. interula, tunica rubra, qua brumali tempore utimur supra camisiam, vestis antiquorum Romanorum sine manicis Cn (47) : iopula correia alias kabath rzemyany ZapMaz VII Z 19/265; BartBydg 77; MetrKor 59/76v [2 r.]; v thegołz kaplana wzyalem kabath czarni kithaiczani yufz pochodzoni LibMal 1545/101v, 1544/90, 1545/ 100, 104, 1547/134v [2 r.], 1550/152v, 154, 157; Albo gdy ná kim kołtryfz/ bårchan ná kábacie/ Popchną go iście ná zád/ odftąp pánie brácie. RejWiz 16, 12 [2 r.], 48; ktora [dworska godność] nie czym innym ozdobna iest/ iedno fzkápą/ kábatem/ máfzkárą OrzRozm Rv; KochSat A4v; Niechcę ia być pánie/ iáko on/ ktory rozebrawfzy fie do kołzule/ gorzey fkcóczył/ niż poki fkał w kábacie GórnDworz C8; RejZwierc 274, 274v; Strum P3v; Albo żeby pftry kábat był przyczyną złęgo: Aż mi fye cknie/ flucháiąc kazánia twoiégo. PudlFr 53.*

kabat czego [= z czego] (1): vkradl fvknya czerwóną. [...] kabath plothna czarnego za 7 gr LibMal 1544/86v.

W charakterystycznych połączeniach: kabat adamaszkowy, barchanowy (barchan na kabacie) (4), biały, czarny (2), czerwony (3), haraszewy, (jakoby) (h)atłasowy (3), Kitajczany, przeszywany, pstry (3), rzemiany, skorzany, zamszewy; kabat ukraść (3),

Wyrażenie : »rzezany kabat; (po)rzezać kabat« = kabat zdobiony przecinaniem tkaniny [szyk 4 : 2] (3; 3): RejRozm 403; RejZwierc 122v [2 r.]; á ktory iedno kábaty rzezał/ ftroie wymyśłał OrzRozm R; RejZwierc 114v; Nie pátrż ná ty kochánki w rzezáných kábaciech PaprPan Bv.

W przen (2) : To fie tám rozum oftrzy/ á wftytko fie fporzy/ To fie iuz tám wierna myfl/ káždego otworzy. Iuz więc tám ftroną miyay/ pánie Symulacie/ Bo cie pewnie poznáią/ po lżywym kábacie. RejZwierc 134v.

Zwrot: »na boży kabat służyć« = prawdopodobnie: nie doczekać się zapłaty (1); Iuz moje látá v dyablá/ Com ná Boży kábat służył/ A to nic com fie zádłużył. RejZwierc [233]v.

Przen: Prawdopodobnie: bardzo dużo (1) : (did) Wypiwfzy rzecze. (-) MAluchna mnie obrádá/ kábat piwá wypić/ Gdyż takich kopą ledwie/ mógl bym fie vgáścić. PaxLiz Dv.

a. *Usztywniona, chroniąca pierś przed razami, część odzieży używana do walki; thorax Murm, Mymer¹, BartBydg, Mącz, Calep, Cn; lorica Mącz, Cn; diplois, duplex vestis miliaris BartBydg; thoracomachus Cn (13) : Murm 154; Mymer¹ [31²]v; BartBydg 42b, 159, 160b; RejRozpr I3v; Conformare toracem alicui, Prziłtofować komu kábat. Mącz 134b; Lorica, Páncerz też skorzány kábat y wfeláka ynfza zbroyá. Mącz 197d; Thorax, Pierśi álbo pierśifte odzienie/ kábat/ plefzek y wfeláka zbroyá/ od páfá aż do wierzchu. Mącz 455a, 127c; Tákże y thám w tych fwieckich przypádłych burzkach ktho nie vmie iedno fie w kábat wwiązać/ kołet pięknie poftánowić/ obercuchy owy nádać/*

iuż mu thám záprawdę będzie trudno z żeláznemi fie obercuchy obchodzić. *RejZwierc* 113; *Calep* 1066a.

kabat z czego (1): A iáko w włáfnym ítryiu nádzyeiá w gránacie/ A z bárchánu nátkánym zgrzebiámi kábacie. *RejWiz* 4v.

2. Więzienie (1) : ktorzy vbogiego człowieká s prófey tylko czyiey powiełci [...] wnet zdádzą do więzienia/ wnet mowią: Biegay włkok po thego Chłopá/ prósto s nim do Kábatá. *GroicPorz* aa4v; [Słowá práwne w rzeczy łobie podobne [...] Pośłufzeństwo/ Kábat/ Zákratá/ Więzienie/ [...] Ciemnicá/ Kaźń *GroicRejestr*)(4v (*Linde*).]

3. Narzędzie kary, podobne do kłody, unieruchamiające więźnia (1) :

W połączeniu szeregowym (1): Vrzędnik ma to opátrzyć/ áby miał w dworze ínstrumentá gotowe/ w ktoreby ná pręcce więźniá álbo winnego wládzić mogł: to iest/ łáncuch álbo kábat/ álbo gášiorá y kunę. *GostGosp* 12.

Synonimy: **1. a.** kaftan; **2.** bylina, ciemnica, grzymka, jęctwo, kaźń, kłozá, kłoda, posłuszeństwo, sadzawka, straż, sztok, taras, twierdza, wieża, więzienie; **3.** dyba, kij, kłoda, kuna, lisica, wilk.

ZCh